

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2025

Návraty

Vladimír Pašiak

november 2025

Vždy sme sa chceli niekde vracat', alebo pohnúť sa tam, kde sme zacítili príležitosť byť len Slovákmi, nedbajúc na ekonomiku, čo sa nám vždy vypomstilo na životnej úrovni. História i ekonomiku sme chceli riešiť tak, že sme obchádzali alebo deformovali ekonomické zákonitosti, kde sa nám na pozadí zobrazovala chudoba, ktorá rada spolupracuje s biedou, nielen materiálnou, ale i s biedou myslenia. Ohnúť chrbát je skoro slovenským národným zvykom, ktorý si časť národa osvojila, aby mala pokoj, s vedomím, že to zas niekto vybaví, aby sa mal lepšie. Roky 1938, 1948, 1968, 1989, 1998 boli rokmi zmeny.

Teraz sme narazili na prítomnosť, ktorá nás opäť stavia na križovatku dejín, kde je v stávke naša sloboda a prosperita. Kam nás ťahá súčasná vláda? Je to návrat do systému pred rok 1989, po ktorom túži strana Smer, požierajúc svojich koaličných partnerov, ktorí pochodujú na politický bitúnok Smeru, poslušne odovzdávajú svoje ministerstvá, ktoré sú poznačené stranickým a oligarchickým prístupom, plniac zámer predsedu vlády. Občan ostáva bokom. Alebo nám naskočí na semafore politiky zelená, ktorá môže stmeliť opozíciu s víziou obnoviť dôveru ľudí v demokraciu a možnú prosperitu. To môže byť návrat do hniezda demokracie a pokroku. Je to návrat tam, kde sme boli pred rokom 1948 a pokúsili sme sa pokračovať v roku 1989. Nedôslednosťou sme takmer odpojili vagón Slovenska od európskeho vlaku. Snaha obnoviť širokorozchodnú trať do Moskvy je zjavná, vlastne je už „vybudovaná“. Vláda rieši problémy tak, že vytvára nové, a tak prekrýva staré, ktoré sa hromadia na „hnojisku“ za slovenským humnom (stodolou) politiky. Máme vládu chaosu. Jej cieľom nie je blahobyt národa, ale podmanenie si silových zložiek štátu k výkonu ich vládnutia spôsobom, aký teraz zažívame.

Je potrebné riešiť vzťahy

Je potrebné riešiť vzťahy, pretože myslenie ľudí na Slovensku sa zásluhou súčasných politikov zmieta v neistote, strachu. Hľadá sa cesta, ktorá bude schodná. Mantinelom je ekonomika, ktorá nás ohromuje svojou nekompromisnosťou. Vstupuje nám takto do životov a posilňuje svoje postavenie v našom vnímaní súčasného sveta a osobitne Slovenska. Nástrojom vládnucej politickej „ctihodnosti“ je strach, zastrašovanie a tvrdenia, že tak, ako to je, je dobre, a takto to má byť. Je to autoritatívny prístup, ktorý si celkom neuvedomujeme, ale masívnym tvrdením súčasnej koalície politickej špičky je to podložené ich tlačovými besedami, ktoré vnikajú do vedomia ľudí ako fakt, s ktorým sa treba zmieriť. S týmto kalkuluje predseda vlády Robert Fico. Smerovanie takejto politiky je cesta k autokracii.

Treba identifikovať, v akom štádiu sa nachádzame, pretože obavy ľudí plodia rozhodnutia, ktoré môžu ochudobňovať Slovensko. Študenti i ekonomicky aktívne ročníky to už čiastočne riešia odchodom zo Slovenska. Regióny, kde nie je vybudovaná priemyselná a hospodárska infraštruktúra, tým trpia už dlhší čas. Uvediem príklad mestečka Tisovec, kde žijem. Pred 15-timi rokmi tu žilo 4 700 obyvateľov, súčasný stav je už iba 3 700, včítane osôb s trvalým pobytom. Reálne tu žije cca 3 000 ľudí. Ekonomicky aktívne generácie zjavne pohlcuje západné Slovensko. Prvýkrát za 35 rokov Tisovec zostavuje schodkový rozpočet. Ekonomická chudoba verejných financií tu naráža na dno možností.

Svet sa delí na slobodný a neslobodný, autokratický, smerujúci k diktatúre. Pôsobením sociálnych sietí, alternatívnych médií, aj mladá, ešte ekonomicky neaktívna generácia, prijíma autokratické prvky, ktoré sa objavujú v spoločnosti, ako normálne. Centralizovaná moc takto ovláda neslobodné krajiny aj formou pracovných táborov, ktoré nesú znak prevýchovy a úctu ku „ctihodnostiam“, ktorí vládnu v mene proletariátu. Páči sa to aj Robertovi Ficovi. Hlavne

staršia generácia po tom prahne a súčasná vládna koalícia to vehementne podporuje. Upevňuje to ich moc, hlavne u starších ročníkov, ale tieto príznaky sa zjavujú i u mladšej generácie. Prestal sa vnímať odkaz revolučného nadšenia z roku 1989, kde atribútom je sloboda.

„My dnes žijeme z biznisu s celým svetom, keby sa to uťalo, ideme späť niekam, kam sa ani Robert Fico, Andrej Danko a Peter Pellegrini sa neodvážia ísť. Nastal by ekonomický úpadok, aký sme tu nikdy nemali.“ (týždeň 7/2024, s. 14, Štefan Hríb, poslanec Tomáš Valášek).

Je potrebné aspoň naznačiť východiská riešení

„Úspech je mizerný učiteľ. Zvádza múdrych ľudí k presvedčeniu, že oni nemôžu prehrať“. (Housel, 2022, s. 42.) Byť úspešný je upokojujúce a dostatočne to naplňa ľudí v danom čase. Má to však svoju hranicu, kedy nastane precitnutie, že to, čo bol úspech, vlastne už pominulo. To zažívame teraz. Zistenie, že úspech nie je večný, nás prebúdza do hľadania riešení, osobných i spoločenských. Jednoduchým riešením je návrat do minulosti. Socializmus, ktorý sme niektorí zažili, je, zdá sa, doteraz príťažlivý. Uvažuje tak údajne cca 40% obyvateľstva (TASR, STVR, október 2025). Ľudí oslovuje pocit istoty a potvrdenie istôt, na ktoré si v súčasnosti zvykli a chcú, aby to naďalej pretrvávalo. To môže byť hranica zlomu. Kto to dokáže ponúknuť, ten bude mať volebný úspech.

Do akej miery sme ochotní slobodu obmedziť, aby boli naplnené naše požiadavky na istoty? Na tejto rovine lavíruje moc súčasnej koalície a súperenie opozície. Je tu aj ekonomický faktor, ktorý nám vystupuje v súčasnosti. Čo to bude stáť, koľko peňazí z rozpočtov rodín bude potrebné, aby sa dosiahol aspoň konsenzus pri udržaní životnej úrovne? Uvedomujeme si, že nás ohrozuje diktatúra, už nie proletariátu, ale priznajme si, politickej oligarchie, ktorá je vo vláde. Je to nový jav v ekonomike, ktorý sa nám dosť nečakane zjavil nielen na Slovensku. Citeľné je to teraz v súčasnom ekonomickom dianí, schvaľujú sa zákony, ktoré ochraňujú záujmy vládnej koalície a ľud ostáva bokom.

Prebieha III. etapa konsolidácie verejných financií. Tie by mali byť zdrojom budúcej prosperity alebo upokojenia rozdelenej spoločnosti. Teraz sa delíme na „našich ľudí“, tým sa budú odúvať vrecká od peňazí a na ostatných, ktorí budú musieť siahnúť hlbšie do svojich vreciek, aby našli rovnováhu vo svojej ekonomickej duši a životnej úrovni. Ľudia chcú mať svoj život pod kontrolou. Spoločnosť, v ktorej žijú, by im mala byť v tom nápomocná, ale skutočnosť je taká, že daný systém robí z ľudí vzájomných nepriateľov. Možno konštatovať, že je spokojnosť, keď máme nepriateľa, ktorému môžeme prisúdiť svoje nedostatky, pochybenia. Obdivuhodne to funguje. Nevynímajúc z tohto konštatovania ani politické strany súčasnej vládnej koalície, a bohužiaľ, i opozície. Tak vzniká otázka, aký návrat chceme. Súčasná slepá ekonomická ulička vyhovuje hlavne politikom, hovorím všeobecne politikom, je jedno, akú pečiатku politickej strany majú. Odvahou je naznačiť ekonomické riešenia, ktoré zastavia ekonomickú stagnáciu, respektíve dokážu aktivovať našu ekonomickú výkonnosť. Hmlisto to ponúka Progresívne Slovensko, ale chýba tu vytrvalosť v ponuke konkrétnych riešení.

Chýbajú nám peniaze do investícií. Peniaze, ktoré si štát od nástupu tejto vlády požičiava, sa rozplývajú v zachovaní nielen životnej úrovne, ale hlavne v nehospodárnom nakladaní štátu. Žijeme nad svoje pomery. Európske fondy nedokážeme čerpať do investičných zámerov a hlavne do budovania lokálnej infraštruktúry, čerpáme EU fondy iba vo výške 10%. Vidno to na cestnej sieti, železnici. „Organizácie, ktoré vnímajú hrozby naliehavejšie ako príležitosti, majú lepšiu šancu na prežitie a reprodukciu.“ (Housel, 2022, s. 193). Toto si treba uvedomiť. Zdá sa, že občania na to prišli, ale ostatné, i niektoré podnikateľské štruktúry, to prehliadajú.

Hlavne to prehliadajú tí, ktorí spravujú verejné financie. Tak každý stupeň riadenia musí mať efektívny systém a k tomu sa musíme dopracovať, vrátiť.

Nastupuje nutnosť profesionality vo volených inštitúciách a v riadiacich systémoch štátu. Keď toto dokážeme aplikovať, tak sa dáme na cestu riešení. Prácou ľudí na týchto postoch by malo byť myslenie a robiť zmysluplné rozhodnutia. Stranícka lojalita a nezáujem o veci verejné sú zjavné v okrajových regiónoch. Ľudia si na to zvykajú a konanie miestnych poslancov ich viac-menej nezaujíma, pokiaľ sa to ich bytostne nedotýka. Návrat do osobnej angažovanosti je prepotrebný, občianska iniciatíva upadá. Miestnym politikom to vyhovuje a môžu si presadzovať vlastné záujmy. Občianska spoločnosť je dôležitý prvok v demokracii. Je vzácné, keď sa to využíva ako nástroj pri riadení spoločenstva formou samospráv. Malo by to byť samozrejmosťou, ale bohužiaľ málokedy sa niekto dostaví na zasadnutia miestneho zastupiteľstva. Keď už niekto príde, tak je to osobný dôvod a nie je to záujem o veci verejné. Istotne to nie je všade, ale v našom regióne sa to stalo bežným javom. Inteligencia a stredná vrstva sa odtiaľto vytratila. A to je živná pôda pre autokratické prvky, uvedomuje si to hlavne politická strana Smer a preto tu nachádza živnú pôdu. Tu si ľudia myslia, aby sa mali lepšie, alebo aspoň tak, ako doteraz, že to za nich niekto vybaví, objavujú sa tvrdenia, že Fico to vybaví za nich. Slepá dôvera v takýto výklad je znakom úpadku a ľahostajnosti. Politika láme ľudí a ich charaktery. Len to si málokto uvedomuje, preto tento príspevok má povzbudiť tých, ktorí sú takto ovplyvnení. Keď chceme, aby sme sa pohli dopredu, musí nám záležať na sebe a zodpovednosti voči sebe.

Konať a myslieť v danom prostredí

Konať a myslieť v danom prostredí môže to byť receptom, návodom alebo obranou voči situácii, ktorú nám navodila súčasná vládna koalícia. Je potrebné začať s konkrétnymi vecami, ktoré môžu uspokojovať naše nároky, vízie. Je to zveľaďovanie osobného majetku, firmy, sídiel, čo je zmysluplné. Máme to historicky dané, budovať svoje domovy tak, aby vyhovovali našim nárokom. Konkrétne sa rieši bývanie, jeho kvalita a vybavenie, modernizácia hygienických uzlov, bežným vybavením sa stáva umývačka riadu. V tomto regióne je to zateplňovanie fasád, znižovanie energetickej náročnosti. Nie je vzácnosťou komplexná rekonštrukcia, hlavne rodinných domov, prípadne výstavba nových domov, využívajúc už nové technológie. Zjavil sa nový fenomén, rekonštrukcia rodinných domov, ktoré kupujú tí, ktorí pracujú v priemyselných aglomeráciách, alebo majú pracovné príležitosti v Bratislave, alebo pracujú v zahraničí. Financovanie sa často rieši hypotékami.

Vlastníctvo sa stáva ekonomickým fenoménom ľudí. Je to východisko, ktoré objavili ľudia ohúrení faktom, že politici sa ich snažia vtiahnuť do svojich problémov, ktoré sami nedokážu riešiť a takto si berú na pomoc svojich voličov, občanov. Je to obranný val občianskej spoločnosti, ktorý sa vytvoril osobnou politikou rozumu. Okrajové regióny sa stávajú prechodným i stálym zázemím. Problém je, že občianska spoločnosť je atomizovaná, skôr to pôsobí ako obranný val. Nečudujme sa tomu, utrpeli sme ujmu „budovaním“ socializmu, ktorú si takto chceme nahradiť. Verejný priestor sa takto obohatil. Dovolím si tvrdiť, že je to súčasť demokratického vývoja. Otázkou je, či sa to nenaruší spôsobom našej politiky, ktorá nie je na všetky svetové strany, ale poškudkuje na autoritatívny systém zavedený v Rusku a u jeho satelitov. Tam je akceptovaný prídelový systém, obmedzený voľný pohyb, zásah do súkromia. Uniformita vrstiev spoločnosti s udelenými kompetenciami. Voľba je tam prostriedok na udržanie moci.

Teóriu týchto praktík popísal Henry Hazlitt v knihe *Návrat starých časů*. Paradoxom je, že by tu fungovala ekonomika tak, ako približne vyzerá súčasný ekonomický model, ktorý si razí priestor i v trhovej ekonomike Európy. Tento systém nazval Víťazný svet. Vodcovia si tam zaviedli označenie, CTIHODNOSTĚ. To hovorí za všetko.

Vývoj občianskej spoločnosti treba zvládnuť

Je to výzva nielen pre politikov, hlavne pre súčasnú opozíciu, ale to platí aj pre štátnu správu, samosprávu. Je to postupový kľúč k vyspelejšej občianskej spoločnosti, ktorá takto obsadí verejný priestor. Tento proces začala časť občanov, ktorí vnímajú základy ekonomického myslenia a je potrebné, aby svojim konaním pri spravovaní súkromného vlastníctva presvedčili váhacov.

Prvým stupňom sú samosprávy a zvolení miestni poslanci. Sú medzi nimi aj nominanti politických strán, aj súčasných vládnuccích strán, ale na pôsobení poslaneckého zboru to nevidno, je to chabé. Je otázkou času, kedy nastane prebudenie a profesionálny záujem o problémy občana. Súčasnou doménou je operatíva a odsúvanie vízie a možností na komplexné riešenie smerovanie mesta. Poslanci nevedia zvoliť a vytvoriť systém, aby sa takýto proces vôbec začal. Vládnúť na miestnej úrovni sme sa ešte nenaučili. Vyhovoval by návrat do minulosti, kde všetko zariaďovali okresné stranícke a krajské výbory. Výbory už nie sú. Súčasné poslanecké kompetencie „sedia“ spolu s poslaneckým mandátom, kde sa rozhoduje. Len sedia a výkon je chabý. Sedieť pri stole, kde sa rozhoduje a malo by sa tvoriť, je príjemné. Lenže treba vidieť a vedieť. „Buchnúť si kávu“ nestačí, tým sa neprerazí nemohúcnosť a ľahostajnosť - poslanecká pohoda. Tento dlh pretrváva, lebo občania, voliči, sú ticho. Zatiaľ. Spolupráca poslancov s primátorom, starostom, má stále veľké rezervy.

Máme sa vrátiť späť?!

Máme sa vzdať slobody, ktorú sme získali v roku 1989 ? „Touha po svobode nemúže byť nikdy permanentne vymazána.“ (Hazlitt, 2015, s.11)

V pojme návraty som sa v tomto texte snažil analyzovať myslenie ľudí na tejto dejinnej križovatke. Treba mať víziu, ktorá bude protipólom súčasnosti. Záleží to od elít, individualít, ktoré môžu dať smerník pozitívnemu vývoju. Nostalgia generácie „budovania“ socializmu bude zaznamenaná v učebniciach dejepisu. Východiskom nie je ani hybridný prototyp ekonomického myslenia, kde sa potláča etika, morálka a požadujú sa výnimky, nielen z právneho hľadiska, ale z moci politickej a finančnej. To je návrat ktorý, sa páči súčasným koalíčným vládnym stranám. Tak ako? Takto, alebo návrat k osvedčenému trhovému hospodárstvu s morálnymi a etickými prvkami?

Záleží na nás a našich voľbách napriek tomu, že „História je proste jedna prekliata udalosť za druhou.“ (Housel, 2022, s. 250)

LITERATÚRA

Housel, Morgan: *Psychológia peňazí*. Bratislava: Aurora 2022. ISBN 978-80-8250-049-6

Hazlitt, Henry: *Návrat starých časů*. Praha : Ludwig von Mises institut, o. s. 2015. ISBN 978-80-87733-09-7